

ZAVIČAJ

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historijuBroj 52
Godina XXVI
Novembar, 2021.
[str. 129-142]

© Monos 2021

Likovi zavičaja: Katica Ivanišević – oličenje neponovljive ljudske dobrote, čestitosti i požrtvovanja

Prof. dr. Omer Hamzić

Katica Ivanišević je gračanička babica koja je takoreći čitav svoj život, posvetila radanju i djeci. Njena ljubav prema tom zanimanju je bila bezgranična. To je medicinska djelatnica koja nikada nikoga nije odbila ukoliko je zatražio njenu pomoć u bilo koje doba dana i noći. Ona je samo formalno otišla u mirovinu, 1990. godine jer skoro do smrti nije mirovala. Nastavila je pomagati ženama, majkama porodiljama, bebama...Uvijek bez ikakve naknade ili nagrade. Po tome je jedinstvena osoba. Za ljudsku dobrotu općenito nema neke opipljive mjere ili konkretne određenosti. Ne stavlja se to na vagu, već to se živi, to je konkretno činjenje dobra onom "anam drugom", bez obzira ko je i što je, bez ikakvog računa, naplate, interesa, bez očekivanja revanša u vidu kakvog dara ili nagrade i to najčešće na svoj račun, u korist vlastite štete, uz vlastito odricanje, ne samo u materijalnom smislu, već na račun svog vlastitog komoditeta, porodičnih obaveza, slobodnog vremena, jednom riječju, na račun ili na uštrb svog rahatluka... Takva je bila gračanička babica Katica Ivanišević. Ovo je priča o toj jedinstvenoj ženi.

Ključne riječi: Katica Ivanišević Rimac, Gračanica, babica, porodilja, dobrota

Prošlo je više od 10 godina otkako je na bolji svijet otišla Katarina, više poznata kao Katica Ivanišević, rođena Rimac, babica i požrtvovana medicinska sestra, humanistica, pupčana nena mnogih Gračanlija... Nisu nimalo pretjerivali svi oni koji su za nju govorili da je "porodila pola Gračanice". Za čitavu Gračanicu i njenu okolinu ona je bila i ostala samo teta Katica. Želim pisati o bezmjernoj ljudskoj dobroti koja se zvala tako jednostavno – teta Katica. Pokušavam sklopiti nekoliko uvodnih rečenica za tekst o jedinstvenoj osobi koja je provela čitav

svoj radni vijek u ovom gradu. Svi mi, njegovi žitelji, imali smo sreću da je imamo... Nije lahko pronaći prave riječi za takve, po dobru jedinstvene likove zavičaja...

Pokušavajući da izbjegnem prigodno fraziranje, neke velike i šuplje riječi, pitam se ima li, zbilja, išta zahvalnije i humanije u životu od pružanja pomoći pri rođenju novog ljudskog života, ima li humanijeg zanimanja od zanimanja babice...? Gračanička teta Katica bila je za mnoge koji su je poznavali i nešto više od toga. Ne radi se tu samo o odgovornom i predanom radu. Ona je to svoje plemenito zanimanje "živjela" čitav život u punom značenju te riječi. Nije mu bila posvećena samo dok je spavala... Čim bi se budila, kretala bi «u akciju». Kao babica, kao medicinska sestra, kao sestra, kao majka – bila je "na raspolaganju" svakome ko je trebao njenu pomoć, bila je, u punom značenju te riječi, dežurna sestra u ovom gradu – neprekidno, u kontinuitetu svakog dana i noći, od momenta kad je u gračaničkoj sreskoj ambulanti prvi puta obukla bijelu uniformu, pa sve dok je mogla hodati svojim nogama po ovome svijetu. I to sve u ime općeg dobra i humanosti, morala i čestitosti...

Priznajem da u svom životu nisam upoznao ljudsko biće sa tako visokim osjećajem humanosti i empatije za patnje i potrebe drugog. Ne mogu se sjetiti takvog lika ni kroz literaturu koju sam u svom životu čitao. Ima ih možda u nekim davno zaboravljenim bajkama. Prisjetio sam se da mi je u ranom djetinjstvu (čini mi se prije polaska u školu) otac pričao neke priče iz davnine, čijih se sadržaja, naravno, ne sjećam, ali sam dobro zapamtio da mi je kroz te priče govorio kako su po zemlji nekada davno hodali neki posebni ljudi koji su se zvali "dobri", da su voljeli djecu itd. Ne znam da li je te priče otac od nekoga čuo ili ih je negdje pročitao, možda ih je i sam za mene smišljao... Tek, ja sam zapamtio da su nekad po zemlji hodali "dobri".

Nije slučajno što su mi kroz sjećanje "sinuli" baš ti "Dobri" iz mog djetinjstva dok nespreno pokušavam uslikati riječima bogatstvo jednog života, ispunjenog u cijelosti dobrotom. Dakle, o ljudskoj dobroti je riječ, koju je teško objasniti, a još teže naslikati... Nije previše djetinjasto ustvrditi da je možda i ta plemenita žena dolutala ovdje među nas u ovaj "nedobri svijet" iz tog nekog bajkovitog svijeta "dobrih", za koje me je otac nekada uvjeravao da su stvarno postojali... Uvjeren sam da ova komparacija itekako ima smisla. Svi koji su Katicu poznavali to bi potvrdili...

Za babicu i medicinsku sestru Katicu čuo sam i to ime upamtio upravo kao dijete, dok me je majka "vodala" po kojekakvim vakcinacijama i ljekarskim pregledima, u čekao-nici ispred dječje ambulante Doma zdravlja, nekih dalekih pedesetih godina prošloga stoljeća... Sjećam se da su se te žene sa djetecom uglavnom obraćale sestri Katici, tražile su sestru Katicu, pitale za sestru Katicu... Kao da drugih nije bilo. Tako mi je nekako još u djetinjstvu to ime trajno ostalo u uhu, valjda kao najfrekvencije po tim bolničkim hodnicima...

Mnogo godina kasnije, u decembru 1975. godine, kad mi se rodio prvi sin Edin, supruga mi je, prije nego što će izaći iz bolnice "dala zadaću" da obavezno dogovorim sa sestrom Katicom "kupanje bebe", najmanje deset dana po njenom izlasku iz bolnice ili po potrebi. Ni slučajno da tražim nekoga drugog. Iako Katicu nisam lično poznao, sa nevjerovatnom lahkoćom sam dogovorio termine, dao joj adresu na koju je trebala dolaziti itd. Kako se radilo o nekih kilometar i po udaljenosti između njene i naše kuće, ponudio sam joj da dolazim po nju svojim autom ili da uzme taksi, pa ćemo to "regulisati". Odbila je, kategorično... Dolazila je pješice svakog dana u zakazano vrijeme, uradila bi posao i odlazila isto tako pješice – bez državanja, bez puno priče, bez kafe i sl. Na kraju, kad sam joj htio platiti za korektno

obavljen posao, odbila je: *"Ni govora..."* Moja greška bila je u tome što se nisam potrudio saznati da teta Katica te usluge nikom ne naplaćuje, iako ih je obavljala izvan svog redovnog radnog vremena. Osjećao sam se malo postidi i zbunjen, čudeći se – zar i to ima? Da ima, Katica mi je potvrdila i tri godine kasnije, 1978. godine, kada mi se rodio drugi sin Mirza. Sve je bilo isto kao i u prvom slučaju, samo što ovoga puta nisam ni pomišljao da se "hvatam za džep".

U međuvremenu, naravno, čuo sam mnoge lijepe riječi zahvalnosti i komplimente za tu ženu, njen rad i dobročinstvo. U godinama nakon posljednjeg rata neki su je iz zahvalnosti počeli porediti sa Majkom Terezom. To se spontano prenijelo i na talase Radio Gračanice. Za razliku od mnogih koji su iskreno mislili da je to neki kompliment za Katicu, meni je "iz prve" takvo poređenje izgledalo neprikladno. Majka Tereza jeste bila veliki čovjek i humanista, pomagala je mnogim ljudima širom svijeta i činila dobra djela kao katolička svetica i redovnica albanskog porijekla, vodeći se, naravno, vjerskim načelima... Za razliku od Majke Tereze, gračanička Katarina, dobra teta Katica Ivanišević, svoj humanizam i dobročinstvo ispoljavala je na mnogo manjem prostoru i u manjem i drugačijem obimu i sadržaju, pa je u tom smislu, svako poređenje neprikladno. Druga razlika je u tome što je gračanička babica Katarina, to jest teta Katica, sva ta dobra djela po Gračanici činila bez ikakvog vidljivog vjerskog ili ma kojeg drugog predznaka, dok je Majka Tereza djelovala kao katolička redovnica i napokon kao svetica. Da li je i kod Katice u njenom djelovanju bilo i nekih vjerskih ili ideoloških motiva i pobuda, nije pristojno ni nagađati. Uostalom, ni ona sama nije bila za to da je poredi sa Majkom Terezom. Za nju je to bilo "nekako previše", pa ponekad nije mogla prikriti svoju zbunje-

nost, pa čak i izvjesnu nelagodu. Skromna, onakva kakvu je Bog stvorio, bila je svjesna neprimjerenosti takve jedne usporedbe, bez obzira što je to poređenje izvođeno iz dobrih i plemenitih namjera. Na direktno pitanje u jednoj radio emisiji šta misli o tom "laskavom nazivu 'Majka Tereza'", bila je očigledno zbunjena, ali je na svoj način dala javno do znanja da nije bila baš impresionirana tim "laskanjem": *"Pa dobro, nisam tako baš to i prihvatila i to, jeste da svakome činim i da hoću... to je ipak ..lijep je gest, ali ne smatram sebe u toj ulozi, i tako..."*¹

Sve Gračanlije su gospođu Katarinu Ivanišević poznavali i doživljavali kao svoju sugrađanku. Mnogi su bili uvjereni da je i rođena i odrasla na ovim prostorima. Nisu ni primijetili da je Gračanica tu ženu već odavno i zauvijek "posvojila". Nekako je bilo prirodno da je "Naša". Reklo bi se, igrom sudbine, sticajem nekih čudnih okolnosti, pukom slučajnošću.

Katica Ivanišević je rođena i odrasla daleko od Gračanice, u mjestu Šarengrad kod Vukovara, 1929. godine, u nacionalno mješovitoj porodici. Majka joj je bila porijeklom Mađarica, a otac Rusin. Osnovnu školu završila je u svom rodnom mjestu. Poslije završetka osnovne škole, roditelji su je, 1947. godine, upisali u babičku školu u Sarajevu. Nakon završetka škole, upućena je po dekretu, kako je tada bila praksa, na službu u Gračanicu. Kako je kazivala, to je bio prijedlog upravnika njene škole, ginekologa dr. Bakonjića, koji je najljepše godine svog djetinjstva proveo u Gračanici, gdje su mu roditelji radili kao učitelji. Inače, do tada Katica nije bila ni čula za Gračanicu.

U ovaj za nju do tada potpuno nepoznat grad došla je u avgustu 1950. godine. Bila je jako dobro primljena u Sreskoj zdravstvenoj ambulanti, bez problema je našla stan, Gračanica joj se "naprvu dopala". Ubrzo je otvo-

1 Radio Gračanica, Emisija "Radio portret–Katica Ivanišević", emitovana 12. 2. 2000. g., voditeljica Rašida Đulić (audio arhiva autora)

Katica Ivanišević (lijevo), dr. Mirjana Stošić - Panković

ren i Dom zdravlja (1952.), u kojem će biti “glavna” kod otvaranja i uhadavanja porodišta, dispanzera za žene itd. Nekoliko godina kasnije “našla je sreću”, stupila je u brak sa Todorom Tošom Ivaniševićem iz nekada ugledne srpske građanske porodice u centru čaršije, 1956. godine.² Katica iz katoličke porodice udala se za pravoslavca iz Gračanice s kojim je nastavila život u dominantno muslimanskom komšiluku do zadnjeg dana. Tu

“mješovitost” i uopće nacionalnost niko u Gračanici nije ni primjećivao. Nešto kasnije u tom sretnom braku rodit će se kćerka Snježana, a Katica će, zahvaljujući svom predanom radu i nesebičnom angažmanu za sve ostale biti samo teta Katica. Nije razlikovala ljude ni po vjeri, ni po naciji, bila je do kraja posvećena samo svom poslu i onima koji su tražili i trebali njenu pomoć, ma ko bili... I tako do kraja svog života.³

2 Todor – Tošo Ivanišević, rođen je 1933. godine u Gračanici. Kao osmogodišnji dječak doživio je tešku sudbinu prognanika i logoraša. Njegovog oca Savu sa porodicom (majka, dva mlađa brata: Brano i Miloš i sestra Saveta), ustaše su, zajedno sa još dvadesetak najuglednijih srpskih porodica iz Gračanice, 8. avgusta 1941. godine protjerale prvo u logor u Gradišku, odakle su neki transportovani u logor Jasenovac, a neki preko Zemuna u Srbiju. U transportu za Srbiju našla se i porodica Save Ivaniševića, koji će kasnije poginuti pod nepoznatim okolnostima, pri pokušaju povratka iz Srbije u BiH, po pričanju, negdje kod Careve Čuprije. Kao desetogodišnji dječak izbjeglice porodice, Tošo se 1943. godine našao na zanatu u nekoj privatnoj radionici u Nišu. Kad se, nakon završetka rata, 1945. godine, sa ostalim izbjeglicama vratio iz Srbije, njegov tetak odveo ga je u Tuzlu da nastavi zanat u Solani, gdje će ostati na radu punih 40 godina i u tom preduzeću dočekati mirovinu. (prema razgovoru, koji je autor obavio sa Todorom – Tošom Ivaniševićem, krajem avgusta 2021.)

3 U ratnim i poratnim godinama Katica je nerijetko prisustvovala vjerskim obredima po muslimanskim kućama – tevhidima, sedmicama i učenjima povodom “četeresnice” smrti neke bliskije osobe iz svog komšiluka, svoje ulice i mahale. Često se tim povodima mogla vidjeti i na okupljanjima u gradskoj gračaničkoj džamiji kako sjedi negdje u uglu, sluša “učenje” dajući tako na svoj način počast umrlom. To samo po sebi govori ne samo koliko se bila “saživjela” sa narodom Gračanice, bez obzira na vjeru i naciju, to je i potvrda o njenoj bezgraničnoj ljubavi prema čovjeku, njenom besprijekornom karakteru i ljudskosti. (prema vlastitim saznanjima autora i kazivanjima

Umrla je 9. 3. 2010. godine, navršivši 81. godinu života... Na ispraćaju njenih posmrtnih ostataka iz Gračanice, 10. 3. 2010., prisustvovali su mnogobrojni građani Gračanice i drugih mjesta, mnoga rodbina i prijatelji, svi su željeli da joj odaju posljednju počast... Pred okupljenim narodom, ispred kuće žalosti, na ispraćaju, prigodan govor održao je katolički sveštenik iz Doboja. Uz vjerski katolički obred, sahranjena je istog dana na Novom groblju u Banja Luci.⁴ Njena želja bila je da se ukopa u tom gradu zato što joj je tamo, sticajem okolnosti, živjela i živi kćerka, unuci, nešto bliže rodbine koje nije imala u Gračanici.

Godina 1950., kada je Katica došla na službu u Gračanicu, upamćena je kao jedna od najtežih poslijeratnih godina. Suša je uništila ljetinu, pa je zemlji prijetila glad, još uvijek su harale zarazne bolesti i epidemije, vladala je velika bijeda i siromaštvo. U oblasti zdravstvene zaštite, bilo je to vrijeme općih društvenih napora da se iskorijene mnoge zarazne bolesti, provodile su se masovne sanitacije, vakcina itd. Dok su strateške poteze vukle aktualne vlasti i mnoge društvene organizacije (Narodni front, AFŽ i dr.), glavni nosioci svih tih aktivnosti bile su zdravstvene ustanove i njihovi zaposlenici.

Po dolasku u Gračanicu, Katica je počela sa radom u Sreskoj zdravstvenoj ambulanti, koja se nalazila u starom austrijskom objektu sa dvije prostorije, na sadašnjoj lokaciji "Lamele". Već početkom 1952. godine, medicinsko osoblje Sreske zdravstvene ambulante preseljava se iz tih starih prostorija u nove i savremenije uređene prostore Doma zdravlja

na sadašnjoj lokaciji. Bila je to mala ekipa u sastavu: dr. Predrag Đaković, upravnik, dr. Husein Šerifović, bolničari Boro Kuprešak i Muharem Memić, higijeničar Muhamed Bedak i babica Bisera Halilbegović. Ekipu je dobro pojačala Katica Rimac, kasnije Ivanišević.⁵

Sreska zdravstvena ambulanta, a od 1952. godine Dom zdravlja u Gračanici sve do 1955. godine (kada su ukinuti srezovi) "pokrivao" je veliku teritoriju tadašnjeg gračaničkog sreza (sa 41.420 stanovnika), koja je bila podijeljena na 7 opština: Gračanica (6.838 stanovnika), Doborovci (7.773 st.), Orahovića (6.854 st.), Bosansko Petrovo Selo (4.276 st.), Karanovac (3.689 st.), Brijesnica (5.246 st.) i Lukavica (6.953 st.).⁶ Bila je to teritorija koja se prostirala od Brezika i Boljanića na Ozrenu sa južne do Džakula, Lukavice i Prijekog Brda na Trebavi sa sjeverne strane, te od rijeke Bosne na zapadu do pobrđa Ratiša na istoku. Bio je to teren na kojem su kontinuirano radile medicinske i higijensko-sanitarne ekipe iz Gračanice, povremeno iz Tuzle i Sarajeva. Radilo se o suzbijanju tifusa, a ponegdje i sifilisa, te masovnoj higijenzaciji. Uređenje nužnika, otkuhavanja i parenje rublja (u takozvanim parijencama i "lukšiji"), suzbijanje ušljivosti, čišćenje bunareva i pijućih voda, podizanje nivoa stanovanja itd.

Zdravstvena zapuštenost i neprosvijećenost posljedica je opšte zaostalosti, konzervativizma, sporog razvoja industrije itd. Velika bijeda pogodila je najšire narodne slojeve – prijetila je glad, nehygienski uslovi života uzrokovali su ušljivost, trahom, tuberkulozu, favus (čelavost)... Još dugo poslije rata u velikom broju domaćinstava u upotrebi su bila

advokata Mirze Sumbića iz Gračanice, prvog komšije familije Ivanišević, koja je autor pribilježio 22. 9. 1921.)

4 Među ožalošćenim, na posmrtnici su ispisana sljedeća imena i familije: suprug Todor – Tošo, kćerka Snježana, sestra Romana, unuci Saša i Boris, zet Mile, djeverovi Brano (Germa) i Mišo, te porodice: Ivanišević, Rimar, Podraščanin, Blašković, Tubić, Gajić, Šeper, Stanković, Stjepanović, Milisavljević, Horvat, Vidaković, Krmanjević, te ostala mnogobrojna rodbina, komšije i prijatelji.

5 Omer Hamzić, Razvoj zdravstvene djelatnosti u Gračanici – od ambulante do opšte bolnice, *Gračanički glasnik*, br 10/5, Gračanica 2000., 78-79,

6 Omer Hamzić, *nav. rad*, str. 73,

Katica Ivanišević sa kćerkicom Snježanom, 4. 3. 1959.

otvorena ognjišta, što samo po sebi govori o vrlo niskom standardu stanovanja i higijene na selu. Narodni odbor opštine Gračanica posebnom Odlukom od 23. 12. 1958. godine određuje krajnje rokove do kojih su se morala ukloniti otvorena ognjišta u kućama i zamijeniti ih pećima ili nekim drugim postrojenjima za zagrijavanje. Raznim administrativnim mjerama organi vlasti pokušavali su izmijeniti stanje zdravlja stanovništva-masovnim akcijama, sanitarnim mjerama i vakcinacijama, uključivanjem društvenih organizacija, omladine itd.⁷

U svim tim zdravstvenim akcijama na terenu aktivno je sudjelovala i Katica Ivanišević. U mnogim slučajevima radila je kao patronažna sestra, ukazivala pomoć ne samo porodicama, već i ostalim bole-

snicima, naprosto svima kojim je ta pomoć bila potrebna. Činila je sve da olakša stanje bolesnika, takoreći u nemogućim uslovima. Pri tome svemu bila je i učiteljica-prosvjetiteljica, mukotrpno se trudila da u tim zaostalim sredinama pridobije povjerenje u lekara, savremenu medicinu, odlazak žene u porodilište. Vladalo je neznanje, zatucanost, praznovjerje, razne predrasude i opterećenja naslijeđena iz neke mračne prošlosti. Po mjesec dana znala je boraviti na terenu, spavala je sa ukućanima na podu, nerijetko se vraćala kući zaražena skabijesom, ušljivošću. Nije joj bilo teško... Nakon kupanja i kratkotrajnog odmora, ponovo se vraćala na teren. Toj ženi ništa nije bilo teško...

Žene kojima je željela ukazati pomoć, naučiti ih kako će prehranjivati svoju bebu, kako će povijati i kupati dijete, bile su nepovjerljive, u nekim muslimanskim porodicama nije smjela kazati ni svoje pravo ime (nisu vjerovali "Vlahinji", često su mislili da je dolazila u selo kao neki špijun, poreznik, šta li?

Takva su bila vremena.

Kako je često kazivala, Katica je imala sreću da je po svom dolasku u Gračanicu, u ambulanti zatekla Biseru Halilbegović, većiskusnu babicu sa 7 godina radnog staža, koja je jedva dočekala njenu ispomoc. Čim je svoju novu kolegicu "uvela u posao", otišla je na godišnji odmor, koji do tada nije ni koristila. Ostavila joj je spisak porodilja u Gračanici, koje je "trebalo porađati po kućama". Iako početnica, Katica je srećom iz škole došla sa solidnim praktičnim iskustvom. Da bi dobila diploma babice, u okviru časova praktične nastave, svaka polaznica u toj školi morala je obaviti najmanje 40 samostalnih poroda na klinici. Zato je, u odsustvu starije i iskusnije kolegice Bisere, Katica bez problema uspješno obavila čak 15 poroda. "A sjećam se da mi je prvi porod bila Hanumica

7 Omer Hamzić, *Nav. rad, str. 75*

Avdagić”, izjavila je u jednoj emisiji za Radio Gračanicu.⁸

“*Po povratku Bisere*”, rekla je u nastavku svoje priče “*ja sam krenula na teren, tako da sam po patronaži hodala od sela do sela, od mahale do mahale, dok sam to sve obišla.*” Na terenu je Katica pomagala porođiljama, pri porodu, pri ishrani i opremanju beba itd. Pregledala ih je davala im razne savjete... Svoja prva terenska iskustva sticala je u vremenima dok je još uvijek harala tuberkuloza, a ponegdje i sifilis, prisjećala se da je žene u početku nisu rado prihvatale: “*Mislile su da sam nekakav poreznik, a kad su saznale da idem po medicinskom (zadatku) žene, bježale (su) po njivama, baštama, krile se i tako... U jednom mjestu ja dobijem zadatak, recimo da provedem mjesec dana... a kad me naveče noć zadesi...imala sam džemper koji stavim dole na pod da bi mogla do ujutru prenočiti i sutra dan nastavim dalje da radim... Tako sam u svakom selu boravila dok selo obradim...ali sam se javljala mjesnim vlastima, nisam mogla da idem sama, pa negdje, recimo javim se AFŽ-eju i AFŽ me usmjeri, gdje šta mogu naći, neku porođenu, neku trudnicu, neku bolesnu ženu... ili bolesnika, uvijek sam se na nivo bolesnika spustila tako da bi taj bolesnik mene prihvatio...*”⁹

Teren obuhvaćen medicinskom patro-
nažom Sreske zdravstvene ambulante i Doma
zdravlja u to vrijeme prostirao se od Grač-
nice do Klokočnice, Lukavice, Skipovca, Bo-
ljanića, preko Kakmuža, sve do Stupara... Sva
ta sela Katica je, obavljajući patronažu, prešla
pješice. “*Prilagodila sam se domaćinima, na
njihov nivo da bi me ljudi prihvatili... Nisam
čak ponegdje ni ime svoje rekla. Bila sam Zlata
ili Mina, a to je u saradnji sa AFŽ-om. Tada
sam na porod išla na konju, u zaprežnim ko-*

lima...”¹⁰ Po sjećanju Katice, u to vrijeme na
čitavom srezu bilo je samo jedno motorno
vozilo, koje je posjedovala OZN-a.

Kad je otvorena bolnica, 1952. godine,
moralo se ulagati puno truda da bi se narod
navikao i da bi prihvatio porodilište, da se
djeca donose u bolnicu na pregled itd. Tre-
balo je žene osloboditi straha i predrasuda,
navikavati da dolaze na porod u bolnicu.
Trebalo je lomiti otpore i zablude, narod je
zdravstveno bio zapušten... Za današnje vri-
jeme to je neshvatljivo. Dešavalo se da žena
poslije poroda, nakon što je babica smjesti u
bolnički krevet, prostre deku i legne na pod,
čim tu nema nekog od osoblja. Neke žene su
se još uvijek bojale ležati i zaspiti u krevetu,
što je bilo prosto za nevjerovati. Puno se mo-
ralo raditi na tome da se narod navikne na
usluge bolnice.

Tek kasnije, i u organizaciji zdravstvene
službe postepeno se osjetio napredak. Tokom
1954. godine otvoren je dječji dispanzer, na-
kon toga i dispanzer za trudnice. Neposredni
organizator rada tih odjeljenja bila je Katica,
nakon što je prethodno prošla odgovarajuće
seminare i edukaciju u Sarajevu. Već 1956.
godine u Domu zdravlja radile su četiri ba-
bice. Prisjećajući se nekih detalja, Katica
kaže: “*Otvorili smo demonstracionu kuhinju
za bebe. Tad smo pravili sokove, pravili smo
hranu, tako da bi majke navikli kako će praviti
hranu za svoje bebe... A kad sam išla na teren,
nosila sam salate, mrkve... Uđem u kuću, na-
pravim rižu kod proliva i ... tako skupim više
majki da one vide i da se naviknu da djeci
daju mrkvu, salatu zelenu...*”¹¹

Tako se najbolje prenosilo znanje, znala
je...

U tom svom mukotrpnom poslu izvan
ambulante i po terenu, pokazivala je neiz-

8 Radio Gračnica, Emisija “Radio portret–Katica Ivanišević”, emitovana 12. 2. 2000. g., voditeljica Rašida Đulić (audio arhiva autora)

9 Isto

10 Isto

11 Isto

Katica Ivanišević, detalj sa izleta

mjerno strpljenje i nevjerovatnu upornost narodne prosvjetiteljice: *“Razumila sam te ljude, razumila sam...iako ja nisam iz toga kraja, ali meni to nije smetalo, jer sam znala da je i njima jako teško, da su to uslovi života takvi, a moram da kažem, odmah, kad o tome govorim...ja nakon možda nekoliko godina, kad sam ponovo išla tu, onda sam se obradovala, jer su ljudi već krenuli u Njemačku raditi, već je onda bilo i ležaja, bilo je i regala, bilo je sasvim drugo vrijeme. Ja sam se radovala tim primjenama nabolje. Uđem u kuću, pa ne znam šta ću od sreće. Joj, rekoh što vam je lijepo... To mi je činilo zadovoljstvo, jer sam znala da to vrijeme, što se kaže, dolazi i prolazi i tako da će biti bolje...”*¹²

Bila je sretna kada je primijetila da se standard stanovništva, poslije šezdesetih godina, počeo popravljati nabolje (što je omogućio masovniji odlazak ljudi ovoga kraja na rad u Hrvatsku i Sloveniju ili privremeni rad u ino-

stranstvu). Otvaraju se osmogodišnje škole, grade putevi, vodovodi, počinje masovnije školovanje djece u srednjim školama... Postepeno se odbacuju stare navike u stanovanju, odijevanju, higijeni ishrane, mijenjanju se nabolje. Mijenja se i odnos prema porodištu... Jedino je Katica ostala ista–u svom pristupu bolesniku, porodilji, općenito u svom poslu. Vrijedno je radila u ambulanti – za platu–ali po povratku sa redovnog posla, ostajala je i dalje na raspolaganju svima onima, kojima je bila potrebna, a posebno porodiljama, bebama. Sve do odlaska u penziju, 1990. godine, ali i poslije, tokom rata i poslije rata... Ostala je ista teta Katica, dostupna u svako vrijeme svima koji su joj se obraćali za pomoć – skoro do zadnjeg dana... I to sve “za džabe”, bez ikakve materijalne nagrade, naknade, poklona...

O dinamici svog rada kaže: *“Bila sam, radila u porodilištu, silazim iz porodilišta u*

12 Radio Gračanica, Emisija “Svijet se mijenja – Katica Ivanišević”, voditeljica Zada Jahić, datum emitovanja nepoznat, godina 2006. (u audio arhivi autora)

dječju ambulantu, iz dječije ambulante idem na teren sa ljekarima, evo kako: ljekar ide u Lukavicu pregledati pacijenta, a ja ostajem u Malešićima, obradim mahalu, po mahalu... Poslije smo dobili ginekologa, stalnoga, doktora Čamparu, sa kojim sam radila 20 godina, povremeno u porodilištu i u kućnim posjetama, pružanje pomoći u svako doba, davanje injekcija, infuzije i njege bolesnika.”¹³

O svom odnosu prema poslu i zadatku u jednoj prilici je rekla: “U svome radu i radnom odnosu nikada nisam rekla ne mogu, teško mi je, imam neke obaveze, da imam goste, umorna, uvijek kažem evo me odmah. Niti do danas nisam imala neki praznik. Nedelja, pođem nešto da radim...sve ostavljam, odlazim... do danas.”¹⁴

Čitavo vrijeme rata Katica je sa svojim mužem provela u Gračanici, zajedno sa svojim sugrađanima i komšijama osjetila je šta znače granate, pucnjava. I u takvim uslovima ostala je na svome “redovnom” zadatku, bila je aktivna, radila svoj posao, iako je uoči samog rata penzionisana. Često su je u tim teškim vremenima sugrađani i komšije mogli vidjeti na ulici kako žuri da nekome ukaže pomoć. Na pitanje, da li se plašila, odgovorila je: “Nisam se plašila granata... Ja odvedem supruga i svervu u podrum i onda izađem i stanem i mislim. Ako nešto bude, neka bude... I krenem. Odem... Nekad sam imala i po 10 porođenih žena, to nije samo da okupaš bebu, to je i njega babinjare, tako da puno uložim vremena oko babinjare, oko bebe, da bi što prije i majka oporavila se i ozdravila. Nisam nikada imala nekih problema... Naprotiv, tako da sam uvijek vodila računa da ne bi ni lekare morali da zovu... Jer kako je bilo sve to naporno, imala sam nepokretnih starih ljudi.

Ujutro, već od pola 6 idem da dam injekciju dok nisu granate pošle padati... Ako treba naveče, onda gledam naveče isto tako da po-desim, a i kad granate padaju u toku dana ja krenem, pa šta se desi, da se desi...”

O svom shvatanju, što bi se reklo “filozofije života”, ostavila je i ovu poruku: “Dijelila sam uvijek sa ljudima. Mislim i danas me to boli, što dosta ljudi nema, što je nestalo...i danas živim i sa umrlima i sa nesretnim...” Za sebe kaže: “Pa ja sam skromna, nikad nisam željela nešto više da imam, da mi treba da... Uvijek sam bila sretna kad ljudi imaju, kad dođem u neku kuću i vidim da ljudi dobro žive, to je meni bilo zadovoljstvo vidjeti. Ja sam uvijek voljela skromnost i tako se ponašala. Ne želim da imam nešto više od drugih, da se ističem bilo sa stvarima, bilo na sebi nešto ili da imam u kući... Uvijek želim da budem skromna...”¹⁵

I u relativno poznim godinama, u miru, bila je jako aktivna, trudila se, iako vidno narušenog zdravlja “ali opet bez obzira na to, ne kažem da ne mogu... ja se trudim.(...) Jer, ja nikad nisam dozvolila da mi dođe neko na vrata i da kaže treba mu nešto .. ja sam isti momenat rekla, evo me... A to savjetujem i svakome drugom. Dok sam ja nekad radila, to je bio početak rada dok se nije uveo noćni rad, sve sam govorila nećemo tražiti noćni rad, samo da ima ustanova više para, da možemo dobiti plate, a produžni rad...isto sam se borila protiv produžnog rada. Mislim, samo treba da se radi od danas do sutra, mi smo tako i radili...”¹⁶

Da pojasnimo: Katica se nije borila protiv produžnog rada, već protiv plaćanja produžnog rada. “Naučili smo od ujutro do mraka da se svi pacijenti završe. I nikad nisam tražila produžni rad, tako ni noćni rad.” O svom odnosu prema pretpostavljenim kaže: “Sve

13 Radio Gračanica, Emisija “Radio portret–Katica Ivanišević”, emitovana 12. 2. 2000. g., voditeljica Rašida Đulić (audio arhiva autora)

14 Isto

15 Isto

16 Isto

Uspomena sa jednog zdravstvenog seminara, Katica stoji naprijed, desno

*ljekare sam cijenila...Nikad me ljekar nije vidio da sjedim. Uvijek, bez obzira ko je—mlad ili stariji, uvijek sam se odnosila sa jednim velikim poštovanjem. To je i ostalo tako da niti sam direktoru nikada otvorila kancelariju da nešto ga zamolim, da imam, da se žalim ili da je direktor mene pozvao, uvijek su meni prepustili da ja taj rad napravim onako kako mislim da je najbolje. I tako sam izašla iz Doma zdravlja...”*¹⁷ Oni koji su radili sa Katicom tvrde da je to, naprosto, bio stil njenog života: čelična disciplina, neupitna stručnost, neviđena radoholija i vrednoća, neizmjereno poštenje...

Ne treba naglašavati da bi to bogato iskustvo moglo poslužiti kao pouka mladim medicinarima.

Za svoj dugogodišnji rad dobila je opštinsko priznanje za 1998. godinu. Na dodjeli tog priznanja, dugotrajni aplauz prisutnih u

Sali, bilo je, zapravo, vrednije priznanje od tog “papira”. Kaže: “Bila sam više nego zadovoljna. Da ne bi nikakve pare, nikakvi poklon ne bi mogao to zamijeniti.”¹⁸ Dobila je nakad ranije od opštine i novčanu nagradu i Srebrnu značku, a 1968. i Titov Orden rada sa srebrenim vijencem...

Kako su mnogi željeli da je vide, da je posjete, poručivala im je jednostavno: “Nije da ne volim da mi dođu ljudi, ali ne volim da se izlažu nekim troškovima, da donose, nisam naučila to... Kad me neki pitaju koliko košta to što sam za njih uradila, kažem: djeco samo nek vam ne moram dati... što mogu sve ću vam pomoći. Tako sam navikla, a inače mi je i suprug isto takav... Vidite, bogatima ništa ne treba, ali su nezasićeni, ne volim kada ljudi naplaćuju, kada uzimaju, kada gule tu bolesnu čeljad...”¹⁹

¹⁷ Isto

¹⁸ Isto

¹⁹ Radio Gračanica, Emisija “Svijet se mijenja – Katica Ivanišević”, voditeljica Zada Jahić, datum emitovanja

Rekli smo: Katica nikada niotkoga kome je učinila neku uslugu nije uzela novac, ni neki poklon od bračnih parova, kojima je pomagala oko poroda žene ili oko bebe nakon rođenja. "Ni slučajno", rekla u jednoj radio emisiji. I to je čini jedinstvenom u ovom vremenu i na ovim našim balkanskim prostorima. *"To mi čini zadovoljstvo jer idem dignute glave i ponosno idem...novac znači za življenje, ali sebi rasporedi i ne moraš svaki dan jesti meso, a zašto, kad nešto bolje skuham, krivo mi je ako ja nešto bolje jedem, mislim na nekoga ko nema, mislim uvijek tako."*²⁰

Više slušalaca u radio emisiji, u kojoj je uživo govorila, ponovilo je da se nikada više na ovom svijetu neće roditi žena poput Katice. Pokazala je toliko humanosti, toliko žrtve za druge, toliko ljubavi utkane u zanimanje babica da to jednostavno nije moguće iskazati.

Na uvijek i za svakoga komplikovano pitanje: šta još može poželjeti u svom životu, njen odgovor u spomenutoj emisiji bio je jednostavan: *"Što želim? Ja želim da još neko bude Katica, da ne budem ja sama, da bude neko nasljednik, da bude neko, recimo, na ulici da kaže, da pozdravi komšije, da se obrati, eto komšija, ako vam nešto treba ili nešto... Niko to (danas ne čini), svi prolaze, svi... interesi su u pitanju. Ali (...) ako je neko za interes, taj nema ljubavi, jer on će (i) uraditi, ali neće uraditi kako treba, nego će samo riješiti se da pokupi novac ili šta bilo i on na to zaboravlja..."*²¹

Često je, vidno razočarana, pričala o pokušajima da svoje mlađe, pa i nezaposlene kolegice (medicinske sestre) nagovori da se prihvate njege nekog bolesnika, da odu u posjetu bolesniku, pomognu. Redovno je dobijala odgovore, koji se u običnom narodnom govoru nazivaju "fino vađenje". Za Ka-

ticu i njeno shvatanje tog humanog poziva neshvatljive...

Šta je motivisalo tu ženu da tako radi, otuda tako čvrsta volja, energija i postojanost opredjeljenja da se radi bez "računa", za dobrobit i zdravlje onoga drugoga, bez obzira ko je? I oni koji su je dobro poznavali, nisu mogli dati odgovor na to pitanje. Prvi komšija i dugogodišnji prijatelj obitelji Ivanišević, advokat Mirza Sumbić mi je rekao da se to ne postaje učenjem ili pod nečijim uticajem, "tako se može samo roditi..."

I doista, Katica je na svoj specifičan način ispoljavala tako plemenite osobine u odnosu na svoje okruženje, da se, kasnije teško mogla uklopiti u moderne pojmove volonterstva i humanitarnog rada iz tamo nekog nevladinog sektora. Nije razumjela te, odnekud uvezene modele volonterskog i humanitarnog rada, koji su se ipak zasnivali na nekom interesu, nekoj koristi – od čega je Katica bježala čitavog života. Ona se u svemu tome nije mogla snaći, pa je zato i izbjegavala angažman u takvim organizacijama. Pokušavala je, individualno, na svoj način animirati mlađe da slijede njen princip – polazeći od toga da treba raditi, a kao nagradu očekivati samo ozdravljenje (stvarno ili simbolično), neki napredak ili pak novi život. Za nju je to bila jedina i najveća nagrada, a ne neki novac, priznanje, laskave riječi...

Nisu je, nažalost, razumjeli.

Kad su je pitali odakle je ponijela takve osobine, u kojoj je školi to naučila i kako je izašla na tako prosvijetljen put dobrote, u jednom razgovoru ispričala je da je to ponijela iz djetinjstva, iz porodice, od svoje majke, koja je takođe mnogo pomagala drugima, koja joj je u tome bila uzor, uvijek joj je davala podršku, pomagala je u domaćinstvu, pa i kad je rodila kćerku priskočila je u pomoć – da

nepoznat, godina 2006. (u audio arhivi autora)

20 Isto

21 Isto

Ispraćaj Katice Ivanišević iz Gračanice na vječni počinak

ne bi bila duže vremena odvojena od svojih pacijenata, svojih porodilja, kako je govorila, svojih babinjara...²²

Kad već govorimo o tome, bilo bi nepravedno ne spomenuti podršku koju joj je ne-sebično pružao i suprug Tošo. Iako je u tome bio skoro nevidljiv, znala je da joj je u svakom momentu bio debela i sigurna podrška i zaleđina, nikada kočnica na tom njenom

plemenitom putu dobrote. U jednoj prilici o tome je rekla sljedeće: “Što se tiče mog ličnog života, ne bih promijenila, ja čak, recimo u braku nisam imala tih problema. Jer mene je suprug čekao na vratima, zvao te je taj i taj, idi odmah, u kuću mi ne da ući nego idi odmah. Tako, ako nisam tu, on će nešto i uraditi, on će nešto i pomoći. Čerku smo naučili dok je bila

22 Katica tvrdi da je tu ljubav “povukla” od svoje majke još u ranom djetinjstvu: “Ja se sjećam dok sam bila mala da je vladao tifus i niko nije htio u (jednu zaraženu) kuću da uđe. Moja mama je otišla, pravila hranu tim koji su bolovali od tifusa i ništa joj nije bilo. Opet mi je trebala nešto mama...nađem je kod jedne stare žene, koja je živjela sama i sad starica, znam da joj je baba Jelica bilo ime, to mi je ostalo u sjećanju, mama ju je okupala, češljala je, bila se zaušljivila... ja sam stalo kao dijete gledala kako mama to radi. Eh, kad mi se dijete rodilo, imala je možda 4-5 mjeseci, mama mi je došla ovdje. I ja na poslu, dolazim kući, ona je našla jednog dječaka od 10 godina, uvela ga unutra, nismo imali normalno banju, tad je bio fijaker šporet i tako...Ona je tog dječaka okupala, oprala i iskuhala mu je što je imao na sebi odjeće i stavila pored šporeta da se to suši. Nisam ništa mami rekla, jer taj dječak je bio podbuhnut, sav otečen, umrla mu majka, on i sestra su ostali...Mama ga je i nahranila, i taj dječko je dolazio (...) Dok je moja mama bila tu kod mene, on je dolazio, ona je njega kupala i tako... to mi je ostalo do majke, a vjerovatno to ima neko nasljedstvo, koje ja ne mogu da objasnim, svega se sjetim–ono mamino–i kuhanje i ovako pomaganje... Htjela je da učini svakome i to... I sad ja jako puno o starima razmišljam, kako se oni boje, kako strah taj nose u sebi i stalno opominjem tu djecu i govorim–ovako kad sam u kontaktu sa njima to im govorim. Ti ljudi slabo vode računa o starijim. To mi je ostalo od moje mame...” (Radio Gračanica, Emisija “Svijet se mijenja – Katica Ivanišević”, voditeljica Zada Jahić, datum emitovanja nepoznat, godina 2006. (u audio arhivi autora)

*mala i tako da slučajno ne bi neko nešto donio i ostavio i tako...*²³

Bog je odredio da njen suprug živi već 11 godina bez nje, ali sa njom – u mislima, sa slikama, porodičnim uspomnama – radujući se posjeti kćerke, komšija, rijetkih prijatelja..

Potpisnik ovih redova u to se uvjerio u razgovoru sa starim Ivaniševićem, krajem avgusta 2021. godine. O svojoj Katici govorio je sa puno ljubavi, topline i sjete, ali i ponosa... Od njega sam saznao da su sklopili brak 1956. godine, napravili kuću, tu se našla i kćerka... Ništa nije moglo poremetiti toplinu i stabilnost tog doma. Plemeniti rad tete Katice, samo je taj brak učvršćivao. Iako je ostao trajno ožalošćen što je nema pored sebe već više od 10 godina, nije krio svoje zadovoljstvo i ponos što joj je baš do kraja bio i ostao oslonac i podrška.²⁴

Konačno, kako zaključiti ovaj mali osvrt na jedan sjajan i veliki životopis? Želio bih da to bude suspregnuto i skromno – kakva je bila i glavna junakinja cijele ove priče. Zato, neka to budu samo dvije riječi: Hvala joj neizmjerena...

SUMMARY HOMELAND CHARACTERS: KATICA IVANIŠEVIĆ – THE EMBODIMENT OF UNIQUE HUMAN KINDNESS, HONESTY AND SACRIFICE

Katica Ivanišević was a midwife from Gračanica who dedicated her entire life to childbirth and children. Her love for this profession was limitless. She was a medical worker who had never turned down anyone if he needed help, at any time of the day or night. She only formally retired in 1990, and she almost never rested until she passed away. She continued to help women, mothers, pregnant women and babies. She always did it without asking for any reward or compensation. She was a very unique person due to that. There is generally no tangible measurement or way of concrete determination when it comes to human goodness. It cannot be measured on scales, but it lived, it's a concrete good deed done for others, regardless of who those others are, without any calculations, payments, interests, without expecting anything in return, any form of gift or reward. Such things are often done at own expense, with sacrifice, not only in a material sense, but also at the sacrifice of one's own commodity, family obligations, free time, simply said – at one's own expense. Such was Katica Ivanišević, the midwife from Gračanica. This is the story of that unique woman.

23 Radio Gračanica, Emisija "Radio portret–Katica Ivanišević", emitovana 12. 2. 2000. g., voditeljica Rašida Đulić (audio arhiva autora)

24 Ovdje bih zahvalio Todoru Ivaniševiću (čika Toši) na gostoprimstvu i informacijama koje mi je pružio za ovaj prilog, kao i na fotografijama iz svog porodičnog albuma koje mi je trajno ustupio, od kojih neke i ovdje objavljujemo..

